

Azərbaycan mediası yeni islahatların astanasındadır

“Media haqqında” qanun layihəsinin qəbulu KİV-də keyfiyyət dəyişikliyi yaradacaq

Söz və fikir azadlığının təmini üçün dünya təcrübəsinə uyğun daim tədbirlər həyata keçirən Azərbaycan dövləti kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin daha da təkmilləşdirilməsi istiqamətində olduqca mühüm olan yeni addımlar atır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında media sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 12 yanvar 2021-ci il tarixli fərmanına əsasən hazırlanan “Media haqqında” qanun layihəsi medianın yeni islahatlara başlamaq əvəzində olduğundan xəbər verir. Layihə ötən dövr ərzində çoxşaxəli inkişaf yolu keçən Azərbaycan mediasında əsaslı keyfiyyət dəyişikliyinə aparılmasına və bunun nəticəsi olaraq, dünya trendlərinə uyğun formada inkişaf etməsinə şərait yaradacaq. Qanun layihəsinin Prezident İlham Əliyevin birbaşa təşəbbüsü ilə hazırlanması dövlətin media sahəsinə göstərdiyi qayğının real təzahürüdür.

Dövlətin siyasi iradəsinin təcəssümü

Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvü, “İki sahil” qəzetinin baş redaktoru, Əməkdar jurnalist, siyasi elmlər doktoru Vüqar Rəhimzadə deyir ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fərmanı ilə 1998-ci ildə senzuranın ləğvi, 1999-cu ildə “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” qanunun qəbulu ölkəmizdə azad sözün inkişafına göstərilən diqqət və qayğının göstəricisi idi. 2003-cü ildən yeni inkişaf mərhələsinə adlayan Azərbaycan mediası ötən dövr ərzində özünəməxsus inkişaf yolu keçib, ölkəmizdə və dünyada baş verən hadisələrlə bağlı cəmiyyətin məlumatlandırılması, xalqımızın haqq səsinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində məqsədyönlü fəaliyyət göstərib: “Tarixi Qələbəmizlə başa çatın Vətən müharibəsindən sonra ölkə Prezidenti tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında media sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” fərmanın imzalanması, həmin sənədə əsasən Medianın İnkişafı Agentliyinin yaradılması və “Media haqqında” qanun layihəsinin hazırlanması barədə tapşırığın verilməsi milli informasiya məkanında davamlı inkişafın təmin olunmasının dövlətimiz üçün prioritet təşkil etməsinin göstəricisidir. Reallıq budur ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra ölkəmizdə dövlət-cəmiyyət, dövlət-media, media-cəmiyyət münasibətlərində yaranmış yeni reallıqlar bu sahənin qanunvericilik bazasının yenilənməsinə də böyük zərurət yaratdı”.

Vüqar Rəhimzadənin fikrincə, Azərbaycanda 1999-cu ildə qəbul olunmuş, hazırda qüvvədə olan “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” qanun bu günə kimi 79 dəfə əlavə və dəyişikliklərə məruz qalıb. Lakin indi yeni çağırışlar ortaya çıxıb. Müasir çağırışların yer aldığı yeni qanun Azərbaycan mediasının inkişafına təkan verəcək. Bu, media üçün yeni imkanlar, yeni mərhələ deməkdir. Dövrün tələblərinə uyğun şəkildə hazırlanan “Media haqqında” qanun layihəsi dövlətin siyasi iradəsinə təcəssüm etdirir.

Media mühiti sağlamlaşdırılacaq

V.Rəhimzadə bildirir ki, yeni qanun dövlət-media münasibətlərində əsas elementlərdən biri olan hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinə öz töhfəsini verəcək. Layihədə əksini tapan yeniliklərdən biri də media reyestrinin yaradılması və həmin reyestrə daxil edilmiş jurnalistlərə vahid jurnalist vəsiqəsinin təqdim olunmasıdır. Bunun üçün könlüllük prinsipi əsas götürülüb. Reyestrin məqsədi media subyektlərinin sayının müəyyənləşdirilməsi, onların, eləcə də işçilərinin hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin formalaşdırılması, akkreditasiya prosedurunun daha sürətli və səmərəli həyata keçirilməsinin təmin edilməsi, bu sahədə fəaliyyətin stimullaşdırılmasıdır: “Çap mediası subyektlərinin fəaliyyətə başlamazdan əvvəl bu barədə məlumat verməsi yeni bir prosedur deyil və artıq bu istiqamətdə çoxillik təcrübə mövcuddur. Sadəcə bu məlumatların sistemləşdirilməsi və həmin yantaşmanın onlayn media subyektlərinə də tətbiq olunması nəzərdə tutulub. Ümumiyyətlə, media reyestrinin yaradılması media mühitinin sağlamlaşdırılmasına müsbət təsir göstərəcək”.

Bütün dünyada məsuliyyətli medianın yalnız qanunların yaxşı işlədiyə şəraitdə inkişaf etdiyini söyləyən baş redaktoru qənaətinə görə, yeni qanun layihəsi məhz məsuliyyətli medianın inkişafına təkan verəcək.

Vüqar Rəhimzadə dedi ki, yeni qanun təkcə çap mətbuatı üçün deyil, elektron media resursları üçün də böyük əhəmiyyət kəsb edir. Elektron media qurumları sahəsində mövcud boşluqları aradan qaldırılmasından, jurnalistika sahəsinin daha da təkmilləşməsindən və hüquqi bazanın müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasından ötrü bu qanunun qəbulu çox vacibdir.

Əməkdar jurnalist əlavə etdi ki, beynəlxalq birliyin fəal üzvü olan Azərbaycanda bütün sahələr kimi media da artıq daha müasir, beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmalıdır. Bunun üçün bu sahədə mükəmməl qanunvericilik bazasının formalaşdırılması başlıca şərtidir. Yeni qanun mükəmməl hüquqi sənəd kimi mühüm əhəmiyyətə malikdir, insan hüquq və azadlıqlarının əsasını təşkil edən söz və mətbuat azadlığı sahəsində dövlətin həyata keçirdiyi uğurlu siyasətə uyğun olaraq yeni hədəfləri müəyyənləşdirməyə və onlara çatmağa xidmət edəcək. 9 fəsil 78 maddədən ibarət qanun media sahəsində fəaliyyət prinsiplərini, kütləvi informasiyanın əldə edilməsi, emalı və yayılmasını, jurnalistin statusunu və daha bir çox mühüm məqamları özündə ehtiva edir: “Qanunun mahiyyəti və həssaslığı nəzərə alınmaqla çoxsaylı media nümayəndələri və ekspertləri ilə fikir mübadiləsi aparılıb, normativ hüquqi aktın layihəsinin 800-ə yaxın media subyektli, jurnalist və ekspertlə müzakirəsi təşkil olunub. Ölkəmizdə söz və mətbuat azadlığının daha mükəmməl şəkildə təmin edilməsinə xidmət edəcək yeni qanun media subyektlərinin, o cümlədən audiovizual, çap, onlayn media və informasiya agentliklərinin fəaliyyətinə yeni nəfəs gətirəcək. Yeni “Media haqqında” qanunun qəbulu ilə mətbuatın inkişafında növbəti mərhələ başlayacaq”.

Reket jurnalistikası problemi həll ediləcək

Fəaliyyət göstərdiyi sahədə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsinə əsaslı zəruri sayan Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvü, “Yeni Məsəvi” qəzetinin baş redaktoru, Əməkdar jurnalist Rauf Arifoğlu yeni qanun layihəsinin müsbət keyfiyyətlərinin həddindən artıq çox olduğunu bildirir. Onun sözlərinə görə, “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” qanunun mərkəzində çap mediası dayanır. Yeni çağırışlara cavab verməyə bu qanunda onlayn medianın təsnifi yoxdur. Lakin yeni layihədə onlayn medianın hüquqi bazasının yaradılması ilə yanaşı, media nədir, jurnalist kimdir, onun fəaliyyəti nədir - bütün bunların təsnifatı dəqiqliklə verilir. Layihə sərbəst çalışan jurnalistin fəaliyyəti üçün hüquqi baza yaradır. Media reyestrinin yaradılması da bu layihənin əsas üstünlüklərindəndir.

Hazırda reketçiliyin ciddi jurnalistikani aşağıladığını söyləyən R.Arifoğlu sözügedən layihənin bu problemi əsaslı şəkildə həll edəcəyini düşünür: “Reket jurnalistikası bizim böyük dərdir. Təsəvvür edin ki, əllərinə saxta jurnalist vəsiqəsi gəzdiren təxminən 28-30 minə yaxın fırıldaqçı ordusu var. Heç 28 min nəfər saxta müəllimlik, yaxud saxta polis, saxta həkim vəsiqəsi daşdığına görə bilirsiniz?! Onları dərhal həbs edərlər. Amma indi belə jurnalist vəsiqəsi daşıyanları tuta bilmirlər, çünki sistemsiizlikdir, kimin kim olduğu bilinmir. Media reyestrini formalaşdırmaqla ciddi və qeyri-ciddi jurnalistika arasında sərhəd yaranacaq. Bununla media qurumlarından, jurnalistlərdən hansının reket, hansının ciddi jurnalistika ilə məşğul olduğu müəyyənləş-

cək, həqiqi jurnalistlərin sayı bilinəcək. Bunları düşünərək vahid vəsiqə sistemindən istifadə təşəbbüsü qaldırılıb”.

Medianın iqtisadi asılılığının aradan qaldırılması üçün təşəbbüslərə imkan verilməlidir

Rauf Arifoğlu onu da bildirdi ki, hazırda qüvvədə olan “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” qanuna görə hər hansı tərəf istədiyi an - 5-10 il zaman keçəndən sonra da dərc edilən yazıya görə jurnalisti və qəzeti məhkəməyə verə bilər. Amma yeni qanun layihəsində bunun üçün konkret zaman - bir ay vaxt müəyyənləşdir. Yeni layihənin ən üstün cəhətlərindən biri onun jurnalisti və media orqanını qorumasıdır: “Bizdə belə bir nümunə var: Bir cinayət işi üzrə yazı yazmışdıq. Şəxs 4-5 il həbs cəzası çəkib, müddəti bitdikdən sonra gəlib bizi məhkəməyə verir. Deyir ki, mən bəraət almışam, məlumat hər yerdən sildirirəm, siz də silin. Məlumatı silmədiyimiz üçün bizi məhkəməyə verir. 2016-cı ildə yazılan yazıya görə 2021-ci ildə məhkəmə davası açılır. Demək, qanun artıq jurnalisti qorumur”.

Baş redakturun fikrincə, yeni qanunverici baza əsas verəcək ki, bundan sonra medianın iqtisadi asılılığının aradan qaldırılmasına imkan verən qanun və qaydalara dəyişikliklər üçün təşəbbüs qaldıra bilər. Məsələn, “Reklam haqqında” qanunun bazara uyğunlaşdırılmasını tələb edək, vergi ilə bağlı dövlətə mürciət edək.

Rauf Arifoğlu “Media haqqında” qanun layihəsinin media ictimaiyyətinin xəbərsiz hazırlanması barədə səslənən iddiaları qəbul etmir: “Çoxları deyir ki, bu qanunun hazırlanmasında media ictimaiyyətinin xəbəri olmayıb. Tam yalandır. Layihə dəfələrlə ayrı-ayrı qruplar tərəfindən müzakirə edilib. Redaktorların, müxbirlərin, ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirak etdiyi müzakirələr hər zaman açıq keçirilib. Mən özüm bu müzakirələrdə iştirak etmişəm. Biz layihəni sətirsətir oxuyub rəy vermişik. Amma parlamentdə gedən son ictimai müzakirələrdə gördüm ki, gözü-müzdən qaçan məqamlar olub. Çatışmazlıqların hamısı düzəldəcək, heç bir narahatlıq yoxdur. Bir media meneceri kimi istəyirəm ki, fəaliyyət göstərdiyim sahə üzrə hüquqi bazada bir sistemlilik, dünya standartlarına uyğun, ciddi qanun-qayda olsun. Bu layihə də dünya standartlarına uyğun hazırlanıb”.

Azərbaycan mediasının gələcəyi üçün mükəmməl yol xəritəsi

Əməkdar jurnalist, “Trend” BİA-nın baş direktor müavini Sahil Kərimlinin fikrincə, “Media haqqında” qanun layihəsi olduqca mükəmməl, müasir dövrün tələblərinə tam cavab verən formada hazırlanıb: “Qanun layihəsi Azərbaycan mediasının gələcəyi üçün mükəmməl yol xəritəsidir. Layihədən gözləntilərimiz böyükdür. Əminlik ki, tezliklə tam mütərəqqi və dünya standartları ilə ayaqlaşan qanun qəbul ediləcək”.

Layihədə əksini tapan bəzi müddəalara münasibət bildiren Sahil Kərimli dedi ki, əsas məqamlardan biri hərbi, fəvqəladə vəziyyət və digər bu kimi hallarda media sahəsində çalışan işçilərin fəaliyyəti ilə bağlıdır: “Məlumdur ki, hazırda dünyada hərbi münaqişələr, terror-təxribat fəaliyyətləri, dini ekstremizm meyilləri artmaqdadır. Sırr deyil ki, ölkəmiz də dünyanın bir parçası olaraq bu mənfi çağırışlardan si-

ğortalanmayıb. Xüsusilə də nəzərə almalıyıq ki, olduqca məkrli bir düşmən üz-üzəyik. Ermənistan hələ də bölgədə sülhə və təhlükəsizliyə təhdid olaraq qalır, revanşist meyillər səngimdir. Belə bir şəraitdə Azərbaycan mətbuatının da üzərinə böyük yük və məsuliyyət düşür. Ayrıq-sayıq olmaq, düşmənin apardığı saxta informasiya təbliğatına tutarlı cavab vermək, dövlətin və xalqın mənafeyinə qorumaq hər bir media nümayəndəsinin borcudur.

Bütün bu məqamlar - hərbi və fəvqəladə vəziyyət dövründə, dini ekstremizm əleyhinə xüsusi əməliyyatın aparılması zonasında, həmçinin terror əleyhinə aparılan əməliyyat zonasında media sahəsində çalışan işçilərin fəaliyyətinin tənzimlənməsi “Media haqqında” yeni qanun layihəsində təsbit olunub. Həmçinin hərbi və fəvqəladə vəziyyət dövründə, dini ekstremizm və terror əleyhinə xüsusi əməliyyatların aparıldığı zonalarda media nümayəndələrinin fəaliyyətinin çərçivəsinin müəyyənləşdirilməsi, onların ictimai asayiş maraqları naminə və sağlamlığın qorunması məqsədilə də olduqca vacib müddəalar əks olunur”.

Sahil Kərimli bildirdi ki, digər bir önəmli məqam mediada dərc olunan və ya yayımlanan informasiyaya dair vəzifələrin müəyyənləşdirilməsidir: “Bu da çox vacib olan amildir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası quruluşunun zorla dəyişdirilməsinə, ərazi bütövlüyünün parçalanmasına, hakimiyyətin zorla ələ keçirilməsinə və ya saxlanmasına, kütləvi iğtişaslara açıq çağırışlar edilməməlidir. Faktlar və hadisələr qərəzsiz və obyektiv şərhlənlənib, birtərəfliyyətlə yox verilməməlidir; parapsixologiya (ekstrasens, medium və s.), mövhumatçılıq və ya digər xurafatların təbliğinə yol verilməməlidir. Azərbaycan mediası qarşısında qoyulan bu haqlı tələblər milli təhlükəsizlik və ərazi bütövlüyünün qorunmasına, iğtişaşın və ya cinayətin qarşısının alınmasına, digər şəxslərin nüfuzu və hüquqlarının müdafiəsinə və mənəviyyatın mühafizəsinə yönəlib, məcburi xarakterə malik ictimai zərurdən irəli gəlir”.

Daha bir mühüm məsələ isə media orqanlarının əldə etdiyi gizli audio və videoyazılardan, fotoçəkilişlərdən istifadə etməyə və ya onları yaymağa yol verilməsi halları ilə bağlıdır. Bu barədə danışan Əməkdar jurnalist Sahil Kərimli qeyd etdi ki, dünyanın əksər inkişaf etmiş ölkələrində bu məqamlar qanunla ciddi şəkildə tənzimlənir və “Media haqqında” qanun layihəsi də bu baxımdan “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasına tamamilə uyğundur. Yeni gizli audio və videoyazılardan, fotoçəkilişlərdən istifadə etməyə və ya onları yaymağa yol verilən halların konkret dairəsi müəyyənləşdirilməlidir. Konvensiyanın müvafiq maddəsində də göstərdiyi kimi, gizli əldə edilmiş məlumatların açıqlanmasının qarşısı alınmalıdır.

Sahil Kərimli dedi: “Azərbaycan hər zaman müasir dünyaya inteqrasiya edib, ölkəmizin qanunvericilik bazası daim yenilənib, dünyanın ən mütərəqqi qanun və konvensiyaları ilə uyğunlaşdırılıb. Əminliklə demək olar ki, “Media haqqında” qanun layihəsində jurnalistlər qarşısında qoyulan tələblər tamamilə haqlıdır. Hesab edirəm ki, bu, ciddi, peşəkar, obyektiv, dəqiq və qərəzsiz media resursları üçün tam qənaətbəxş bir layihədir və onun qəbul edilməsi Azərbaycan mətbuatını inkişaf etdirməklə yanaşı, həm də dünyaya inteqrasiyasına töhfə verəcək”.

İlham İSABALAYEVA, “Azərbaycan”